

it-tifsira wehidha li l-ghorrief kattoliċi jatu tal-Ġenesi. Hemm hafna teologi li l-ewwel Kap tal-Ġenesi fehmuh b'mod jew b'iehor, u li l-Knisja qatt ma kkundannathom.

Hafna fiasru, (u oħrajn għadhom ifiasru) il-Ġenesi kelma b'kelma. Oħrajn qalu li l-ġrajja tal-Ġenesi huwa xebh. Mgr. Vigouroux (1) hekk imur iġid: "Il-fidi ma fl-ewwel kap tal-Ġenesi.....Xi kommentaturi, u fost oħrajn il-kardinal Cajetan, fiasru b'xebh il-bidu tal-Ġenesi, u l-knisja ma kkundannathomx, iżda baqgħet iżżommhom b'kattoliċi".

Hemm xi kattoliċi li jridu jgħidu li l-holqien tad-dinja huwa maqsum f'sebât ijiem halli jkun jista' jiġi rreċitat fil-liturgija (2).

Oħrajn għandhom f'rashom li Mosè kellu minn għand Alla dehra wara oħra li fihom hu mar jara l-qawwa Tiegħu hallieqa.

Tifsira oħra hija li l-ġrajjet tal-Ġenesi jagħmlu drammi allegoriku f'sitt atti, li fih ahna naraw kemm huwa dnur tagħna li natu ġieħ lil Alla Wieħed li halaq is-sema u l-art, u li nibqgħu nafuhulu għal kemm kien tajjeb magħna.

Wara li semmejna t-tfissir ta' bosta għorrief, nistgħu naraw li ma hemmx għal fejn wieħed ihaqqaqha fuq tifsir wieħed. U nistgħu nżidu li l-ġrajjet tal-Ġenesi dejjem għew iżjed imwettqa bil-gherf ta' kull żmien.

Dak li qatt ma għandna ninsew hu li l-fehma tal-kittieb tal-Ġenesi kienet reliġjuża: jiġifieri li jmur juri lill-bniedem li l-holqien tad-dinja sar minn Alla Wieħed.

Ighid it-teologu Ġużeppi Rickaby, S. J: "Kull ma trid turi l-Knisja hija l-għaqda tal-ġens uman: kullhadd ġej minn missier wieħed, kullhadd imwieled bid-dnub ewlieni għall-htija ta' dak il-missier, u kullhadd jinsab fil-bżonn tal-fidwa tal-Peddej tagħna li Huwa wieħed. Kif ukoll il-knisja iżżomm kull ma hu mfiaser, u miżmum mill-ġrajjet tal-Ġenesi. Imma l-knisja ma tatniex l-ebda tifsir ta' dawk il-ġrajjet hekk mudlama biex nemmnu lilhom biss".

Nispiċċaw bil-kliem ta' Santu Wistin (3): "Hafna nies jitlewmu wisq fuq hwejjeġ li l-iskritturi mqaddsa halaw barra b'għaqal akbar minn tagħna....L-Ispritu t'Alla li tkellem fihom ma riedx iġhallem lill-bnedmin dawk il-hwejjeġ li ma kienu jgawew xejn għall-fidwa tiegħu."

C. VASSALLO.

(1) "Mélanges Bibliques: La cosmogonie Mosaique."
(2) L'Isaac Carron, "Dublin Review," April, 1881.
(3) "De Genesi ad Iteram," (Bl., 9, 20).

FUNERALI MALTIN

L-HAJJA ta' bniedem aktarx tiata' taqsamha li tliet b'ocċjje: twelid, żwieġ u mewt. Jekk tifu sew id-drawwiet ta' kull art issibu li n-nies dejjem, b'xi mod jew iehor, tagħmel festa għal kull waħda minn dawn il-ġrajjet. M'għanniex xi ngħidu, il-festi tat-twelid u tat-tieġ xejn ma għandhom x'jaqamu ma' dik tal-mewt. Daqs kemm ferriċha l-ewwel mejn daqshekk innikketta ta' l-aħħar.

Ahna f'Malta kellna wkoll id-drawwiet tagħna li l-lum aktarx inqatgħu mħabba t-tahlit ma' nies godda. Jien fet-tilli naghzel dik tal-funerali għax deherli li tassew mhux m' min jinsaha.

Hekk kif il-marid kien jieħu l-aħħar nifa, il-kamra fejn ikun miet inneżżgħuha mill-mobbli kollha, il-hitna jiksuhom bi drapp iswed, iquieghdu l-mejjet fu-nofs u ma' dvaru jingabru jibku u joffqu kemm il-graba u kemm il-hbieħ.

F'dan il-waqt ta' niket kbir jiġu msejja u-Newwieħa, li kif jidhru d-dar jibdeu jixxru u jqattgħu xagħarhom. Dawna jmorru fis-sala wara li mill-bitha jkun hasdu d-dilja, li kull dar kien ikollha, jieħdu l-isbah biċċa fajenza li jkun hemm u jkissarha ma' l-art, jiġbru l-frak tagħha u b'dan, imballat ma' rmied, jagħmlu bħal żebgħa sewda li biha jċappsu l-bibien kollha.

Wara, jiġru minn kamra għal l-oħra u jkissaru l-qari li jsibu billi jixxuhom mit-twieqi jew isabbtuhom ma' l-art. Fl-istess hin jibku u jkantaw għana ta' diq il-qalb. Minn hawn imorru jsibu lin-nies tal-familja u minn għandhom jittgħallmu x'kienu d-drawwiet tal-mejjet jew mejta, u b'għira jidhru fil-kamra tal-mejjet, jinxchiu ma' dvaru u jibdeu ifahhruh u jibkuh; bosta drabi kienu jinsgu t-tifhir t'taqbil. Wara kull taqbila dawna, u magħhom il-graba, iqattgħu xagħarhom u jittgħuh fuq il-mejjet. Kienu jibqgħu sejrin hekk sa kemm jasal il-waqt li l-mejjet jiġi meħud għad-din.

Meta jasal il-hin, jiġu r-rajjeġgħa, bosta drabi hbieħ il-mejjet stess. Dawna jerfghu t-tebut, jittiqu għall-knisja, quddiemhom in-nies tal-familja libsin l-iswed b'rashom baxxuta lejn l-art, in-nisa b'dublett twil iswed, imsejjah kurkar għax ikarkar ma' l-art, warajhom it-Tibicini jew daqqaqa tal-flawt u warajhom il-kleru.

Meta jaslu 1-knisja kienu jgeg duh fin
 kbira sewda mix uta fiuju litattih kollu / /^h f aldr
 u l-funzjoni kien isir id-dfin; il-mejjet i<e>h , ,^r l-Qvid^A
 un adda mimhja bil-weraq tar-rand iew t_nri • ^ m / K
ini luh fil-qabar. Fu qil-qabar titni_{eR} e < f n ^ » , n V '
 li kienet tit alla g al bosta ranet. ^{^^}PPa«Jf

Wara kien imur kull att id-dar il-famili
 bar f'kamra u kull add bil-qieg da fl-art / - %
 jfa ru 'l-mejjet j ew jitolbu g ar-ru u. ¹ jibku y

FVlik id-dar, g al tlitt ijiem, m a kienx h t u . .
 unies il-mejjet lg ixu billi 1- niena tal- irienki ^{es Uai,}
 hom. F'dan i - mien kienu jieklu fl-art. In- n. ^
 ma jo or ux qabel 40 urnata, u r-rielJ * > h t
 jqaxxru x le ja kabel 40 urnata. ^{l l l l e m * m a}

Fdik id-dar ji i mqassam afna qam , ko **iin**, v,
 taat kemm il-familja tista' tonfoq. ^{I J , u , r *}

Il-vistu kien idum afna; fost is-sinjuri kien u at 'IV
 iswed, fost tar-ra al kienu, g al ftit raiiet, jilbsu I N J
 bil-maqlub. ^{v, o z z a}

Jekk il-familja kien ikollha **wiemel** jaqtg ulhom denli
 hom.

Bil-mod il-mod dawn id-drawwiet bdew ji u m u e i i a
 bi a billi bdew jidhru **ejda** u o rajn biex jag mlu l-wisa
 g al o rajn od da.

Bosta, fit-testment, kienu jridu lid-dilja ma titne liex,
 b niajin ilmx newwie a, kien hemm min irid ukpUli
 jekk isir x ig ajclud wara 1-mewt, il-familja t allas summa
 Lil xi kunvent. Min a a u min o ra sakemm il-funerali
 labidiii f'taHum.

WALTBR FAVA.

IL - M A L T I

QARI I. i T O S R O

^ r d A Q D A T A L - K I T T I E B A T A L r M A W
 K U . L L T L I E T X H I ' H

DiKnrruR . M U S C A T A Z Z O P A R D I

K u i i ⁸ , p . I 8 " 8 E N A - K T I E B W I E . E R - / 6
 • • I I I ' V " . k i , b a ' 1 , , a s - ' e w h w e j j e o r a l i K a n d h o m x " & "
 M m f . n , P . s c a r u l 19 S.rada Kealo, W g

;; T . T 1 E N I S E N A

Lill'	Q. M. A.	fa ata	
	D. K.		3
	Dun Karm	4 '5-8r	
	P.	5*73 "	3
	T.Z.		8
n'^aU' unone u l-knisja la'Sawfa Mariadetla			
^{TM} Poda (minn ta'G. DARMANIN DEMAJO P.L.)	S.		10
H-G arbiel tal- arir irqiq	V M B.		"3
Xenqit ir - raba' // Wi ^'	Dun Karm		'4
jlKelma " H a l	Q. Micallef		16
	G. V.		17
	C. Dessoulavy		»9
	A Cremona		56
	uie Gatt		21
Id-dwellVMalta fi mien 1-Ordni (Tmiem)	Sajdun		26-37
Il-vokali tal-Isien malti Birgu	Kan. G.M. Farrugia		3i
III Palazz ta' 1-Inki itur tal	Dun Karm		75
Il-Kappell u s-Sell ta' L a Valette	u e Gatt		35
PTI il c.qpif ta* L	p S. M Zarb O. P.		39
L-Isien Malti	A. Cremona		85
	Sajdun		46
Naa jew na a	Dun Pietru Pawl		47
X'jiswa 1-Malti	G. V.		49
Dwar il-kelma la wa	A. C.		S°
	Sajdtm		51
Llsem ta' G awdex	T. Z-		53
H-Ma ra ta' Majmuma	S-		61
Ghoxxrin sena wara...	uie Gatt		63-99
Id-dwell f'Maha fi mien Llngli i	Kan G. M- Farrugia		66
Dawra Arkeolo ika ma'dwar il Bireu	anai Vella		
H-Malti	p. S. M. Zarb		82
^kelma ta fl-ilsien Malti	^ Cremona		130
	' R. Brtifa		88
L'll-farfett (Poe ija) .	uic Bonnici		8v
M' ta t obb .	G. M. A-		95
Mannarinu	D. Q s		97
W'dnub ma jorqodx	l b O s		98
Jl' Hmar tas-sienja			